

בשבילי המועד

ישיבת מיר ירושלים

גיליון שבועי לתלמידי, בוגרי וידידי ישיבת מיר

פרשת מצורע - שבת הגדול, תשפ"ד

זמני כניסת השבת

Baltimore, MD - 7:30	Minneapolis, MN - 7:46
Brooklyn, NY - 7:21	Miami, FL - 7:28
Chicago, IL - 7:16	Monsey, NY - 7:23
Houston, Texas - 7:33	Montreal, Quebec - 7:28
Johannesburg, S. Africa - 5:29	Passaic, NJ - 7:22
Lakewood/Deal, NJ - 7:22	Toronto, Ontario - 7:48
London, UK - 7:49	Yerushalayim - 6:35
Los Angeles, CA - 7:10	Zurich, Switzerland - 8:03

בשבילי הלכה

ע"י הרב הגאון מאיר צבי שפיצר שליט"א
הערות בעניני הלכה. הלכה למעשה יש לשאול לרב

מצורע שבת הגדול

ידוע כי בשבת הגדול אין קורין הפטרה של הפרשה של אותו שבת אלא קורין מה שאמר הנביא וערבה לה' מנחת יהודה וכו'. והטעם כתב בלבוש סי' ת"ל דיש נוהגים לקרותו אפילו אינו חל בע"פ משום שמזכיר אליהו והוא מעין המאורע כמו שמשא היה מבשר על הגאולה ויש נוהגים שאין קוראין אא"כ חל בע"פ משום שהוא זמן ביעור מעשרות וכתבי הביאו את כל המעשר. (וע' גר"ז אף דאין נוגע אלא בשנה ד' וז' מ"מ אגב כן קורין כן בכל שנה שע"פ חל בשבת).

ובלבוש מבואר דלטעם המעשרות קורין דוקא כשחל ע"פ בשבת ולטעם משום אליהו קורין לעולם, וכ"כ בבאה"ט ת"ל. אבל במעשה רב קע"ו כתב שאם חל בשבת אין קורין וערבה כי כבר עבר זמן ביעור מעשרות, ולהיפך ממנהג העולם (ומדעת הלבוש ובאה"ט).

(וע' מעשה רב החדש דס"ל להגר"א דגם לטעם שמזכיר אליהו אם חל בשבת אין קורין וערבה כי לא יבא בערב יר"ט כדאמרו בערויבין מ"ג ע"ב. וע' מנחם ציון רימינוב, ליל שבת ער"פ תקס"ה, קורא וערבה בע"פ שחל בשבת כי משיח בט"ז ואליהו ב"ד, וקורין הנה אנכי שולח לכם וכו', ולא שייך טעם של טרחא בע"פ שחל בשבת).

והנה כתב בס' נזירות שמשון סי' תכ"ח שאם חל פ' זכור בפ' ויקרא בשנה מעוברת אז בפ' צו קורין הפטרת ויקרא כמו שאמרו בסוכה נ"ה ע"א לענין מוסף בחוה"מ סוכות שבא' חוה"מ בחו"ל אומר קרבן של יום ב' די"ט.

והעירו עליו הפטרת פ' צו מפורש במגילה כ"ג ע"ב, וצ"ל דנזירות שמשון קרא זה בשנה פשוטה אבל לדין דשבת הגדול לעולם קורין וערבה כעצ"ל הפטרת צו שייך בשנה מעוברת וע"כ דלא כנזירות שמשון. וכן הביאו מאו"ז דס"ל דשבת הגדול לעולם קורין וערבה ומפורש בדבריו דאף דחל פ' זכור בפ' ויקרא מ"מ קורין הפטרת צו בפ' צו.

הרואה את הנולד

חורף תש"א. בניסי ניסים הצליחה הישיבה להגיע לשנחאי. כעת היה צריך לכלכל את הישיבה בעיר החדשה והזרה מבלי לדעת מה צופן העתיד. המלחמה בין יפן וארה"ב לא איפשרה קשר עם "ועד הצלה" שבארה"ב ואי אפשר לדעת האם וכיצד יגיעו כספי הסיוע לישיבה.

העול הכבד היה מוטל על כתפיו של מרן ראש הישיבה הגאון הרב חיים שמואלביץ זצלה"ה. בחכמתו הרבה ראה רה"י את הנולד והפריש מתוך הכסף ומלאי המזון שהביא עמו במסע מוילנא, חלק נכבד לצורך הוצאות חג הפסח. כתוצאה מכך נאלץ רה"י להכריז על הנהגה של צמצום בכל הוצאות הישיבה.

באותם ימים סבלו רבים מבני הישיבה ממחלת 'סידוק לשון', בפיהם חשו יובש כבד ולשונם יבשה עד כדי סדקים. הסבל היה נורא! כל טעימה לוותה בצריבה מציקה

והדבר הקשה על התפקוד והלימוד. גרוע מזאת, רופאי המקום סברו כי מדובר בחוסר ויטאמין והמשך התפתחות המחלה עלולה לגרום למחלה הנוראה "ברי-ברי".

המחלה המציקה יחד עם הצמצומים שהנהיג רה"י גרמו למצב רוח ירוד בקרב רוב בני הישיבה. חלקם טענו שבמצבם הירוד 'חיי שעה עדיפי' ובקרו את הנהגתו של רה"י, אך הוא נשאר איתן בדעתו. בהגיע חג הפסח נוכחו כולם בצדקתו, אילו לא היה רואה את הנולד לא הייתה בידם כל אפשרות לחוג את החג כהלכתו. רק אודות עמידתו על דעתו מתוך דאגה אמיתית לתלמידיו, יכלו כולם לחוג את הפסח כהלכתו.

לאחר חג הפסח מצא כבר רה"י את הדרך המוצפנת ליצור את הקשר הנסתר עם תומכי הישיבה שבארה"ב.

לא תאכל עליו חמץ

בסוגית כל היוצא מן הטמא טמא (חולין דף קכ) מובא ריבוי לענין חמץ, ומקשה שם התוס': למה לן ריבוי לחמץ הא חמץ אסור בהנאה? ותירץ: דאינם חייבים כרת על איסור הנאה דחמץ. ובפסחים וכן בב"ק מקשים התוס': לר' אבהו דסבירא ליה דאכילה איסור הנאה במשמע נימא דעל הנאה דחמץ יהי' חייב כרת. והקשה "המגיה": דאיך נימא דעל איסור הנאה יהא חייב כרת, א"כ תיקשי קושיית התוס' דחולין למה איצטריך קרא לרבויה בחמץ לאסור צירן, עיי"ש.

ולדברינו ניחא, דאם נחקור בחמץ איך הדין אם יצא ציר מן החמץ קודם הפסח ובפסח נתערב עם אחר, האם אוסר אותו, מדרבנן בודאי אסור, אבל מדאורייתא איך הדין, אם נימא דכל היוצא מן הטמא, היינו מן האסור, והכא קודם פסח מותר ה', הבא נמי מותר. אבל אם נימא דכל היוצא מן הטמא טמא, היינו דכל היוצא מן הדבר הוי כהדבר עצמו, אז אסור.

ולכאורה מדעביד הגמ' צריכותא ולא אמר דמש"ה איצטריך קרא לענין חמץ לאסור גם את הדבר היוצא קודם הפסח, ש"מ דיוצא קודם פסח מותר מדאורייתא רק מדרבנן אסור. ונוכל לומר דהיינו לפי האמת, אבל התוס' מקשו התם שפיר דנימא דחייב כרת, ואם תיקשי לן אמאי איצטריך קרא לאסור צירן נוקמי הקרא לאסור ציר היוצא קודם הפסח וכמו שביארנו.

מרן רה"י הגאון הרב אליהו ברוך קמאי זצלה"ה

דברי הימים

דברי רבותינו

ברכה ראשונה על הכרפס

יקח מהכרפס פחות מכזית, וכיון לפטור את המרור.

אכילה פחותה מכזית, לכן שיעורו בכזית, ועיי' בישועות יעקב סי' תע"ה ס"ק ה' שכתב שזה טעם הרמב"ם. וז"ל הרמב"ם שם, 'ומתחיל ומברך בפה"א, ולוקח ירק ומטבל אותו בחרוסת, ואוכל כזית הוא וכל המסובין עמו כאו"א אין אוכל פחות מכזית' עכ"ל.

וצ"ע כוונתו במש"כ 'ומתחיל'.

ונראה דקאי אהלכה א' שם שכתב 'סידור מצוות אלו בליל חמשה עשר כך הוא וכו' בתחלה מוזגין כוס לכל אחד ואחד ומברך בורא פרי הגפן ואומר עליו קדוש היום זמן ושותה, ואחר כך מברך על נטילת ידים ונוטל ידיו, ומביאין שלחן ערוך ועליו מרור וירק אחר ומצה וחרוסת וגופו של כבש הפסח ובשר חגיגה של יום ארבעה עשר' ע"כ, ומה שכתב בה"ב 'ומתחיל' ר"ל דמתחיל בזה הסעודה. והיינו דאע"פ שלפי כללי דיני סעודה המבוארין בסי' קע"ו כל שאוכל מדבר שכוונתו לאכול באמצע הסעודה והוא דבר שבא מחמת הסעודה כגון ירקות מברך ברכה אחרונה על מה שאכל לפני הסעודה כי לא נחשב זה חלק מהסעודה, משא"כ אם אכל לפני הסעודה דבר שמתכוון לאכל בתוך הסעודה והוא מהדברים שלא בא מחמת הסעודה אז כשם שברכת המזון פוטר מה שאכל בתוך הסעודה כך הוא פוטר מה שאכל לפני הסעודה ואינו מברך ברכה אחרונה לפני הסעודה, כל זה הוא כל השנה, משא"כ בליל פסח אע"פ שכרפס הוא מצוה בפני עצמה, ואינו פוטר את המרור, דאין מצוה פוטרת חברתה, וע"כ צ"ל שמרור נפטר ע"י ברכת המוציא, אשר לפי זה הי' הדין נותן שיברך אחר הכרפס בורא נפשות דאינו שייך לסעודה, מ"מ כאן אין הדין כן, משום שבלייל פסח דין הוא שיתחיל הסעודה מהכרפס, ושפיר נחשב הכרפס חלק מהסעודה אע"פ שלפי כללי סעודה הוא לא נחשב כחלק מהסעודה, אלא שכך הוא תקנת מצות כרפס. וזה דוקא שמקיים מצות אכילה בכרפס, דהיינו בכזית, וזה מש"כ המ"מ כאן 'מתחיל וכו' ר"ל שאין מברך לאחריו, וא"ש.

ולפי"ז א"ש דברי הגר"א, דכיון שנטל כזית לכרפס ס"ל דהוי מצות אכילה, ולהרמב"ם הוא חלק מהסעודה ואינו מברך אחריו. ומש"כ הגר"א בשו"ע שצריך לברך ברכה אחרונה אחרי הכרפס, הוא לדברי הרמ"א שהסכים לדעת השו"ע שכרפס הוא בפחות מכזית כיון שאינו אלא להיכרא. אלא דמ"מ ס"ל להגר"א לפי"ד הרמ"א דעל כרפס שייך שפיר לומר אין מצוה פוטרת חברתה בברכה ראשונה, אע"פ שאינו מצות אכילה [וזהו שסיים הביאור הלכה 'וצ"ע', אחרי שכתב דלדעת הגר"א צ"ל גם לענין כרפס ומרור אין מצוה פוטרת חברתה]. וא"ש לפי"ז ג"כ מה שלא הוזכר במעשה רב שנפטר המרור ע"י הכרפס, דבאמת לדידי' ברכת הכרפס לא פוטרת את המרור.

בשו"ע סי' תע"ג ס"ו פסק שאוכל פחות מכזית [ובביאור הגר"א כתב טעמו, שאינו אלא להיכרא], ולא יברך אחריו. ובמ"ב ס"ק נ"ו כתב 'ולא יברך אחריו, אפי' אכל כזית'. ר"ל, דאע"ג דלכתחילה יקח פחות מכזית, כדי לא להכנס לפלוגתא דרשב"ם ותוס', אין אמירת הגדה הוי הפסק, ומרור נפטר בהמוציא ונחשב בא מחמת הסעודה, כשיטת תוס' [פסחים קטו, א ד"ה והדר], או כהרשב"ם דנפטר מהכרפס, דהגדה לא הוי הפסק, ומרור נחשב בא שלא מחמת הסעודה [שם קיד, ב ד"ה פשיטא]. ונ"מ לברכה אחרונה, דלהרשב"ם אין צריך ברכה אחרונה אחר הכרפס, ולתוס' צריך כמש"כ תוס' שם [קג, ב ד"ה רב אשי]. מ"מ אי אכל כזית אינו מברך, ולא מטעם ספק, אלא שהעיקר כרשב"ם, כן נראה מהמ"ב.

ובביאור הגר"א ס"ק ל"ד כתב דפסק זה של השו"ע שאינו מברך אחרי הכרפס הוא לשיטתו לקמן סי' תע"ד ס"א שאינו מברך בפה"ג על כוס שני, אבל להרמ"א שמברך על כוס שני בורא פרי הגפן, צריך גם לברך ברכה אחרונה על כרפס אם אכל כזית.

ביאור הדברים, דעיין ברי"ף [פסחים כד, א מדפי הרי"ף] שכתב לברך על כוס שני מב' טעמים. א' כל כוס מצוה בפנ"ע היא. ב'. הגדה והלילא הוי הפסק. ולטעם הא', כיון דהגדה והלילא הוי הפסק לברכת בורא פרי הגפן, הוי הפסק נמי לברכת בורא פרי האדמה, והא דאין מברכים על המרור בורא פרי האדמה, הוא משום דנפטר בהמוציא דהוי דברים הבאים מחמת הסעודה. וא"כ צריך לברך ברכה אחרונה על הכרפס כיון שאינו שייך לסעודה. וכל זה לטעם הב' הנ"ל, אמנם עיין במג"א סי' תע"ד ס"ק א' שכתב דלדין טעם הב' דהגדה הוי הפסק לא שייך, דבשו"ע סי' קע"ח ס"ו נפסק דתפילה לא הוי הפסק, וה"ה הגדה. אלא הטעם שמברך בורא פרי הגפן על כוס שני הוא משום דכל חדא מצוה בפנ"ע היא, כטעם הא'. וכתב הביאור הלכה [תעג, ו ד"ה ואינו מברך], דלכאורה לפי דברי המג"א נדחו דברי הגר"א, דלעולם הגדה והלילא לא הוי הפסק, ואין צריך לברך ברכה אחרונה אכרפס, ומה שמברכים בורא פרי הגפן על כוס שני להרמ"א הוא משום דכל חדא מצוה בפני עצמה. וכתב הביאור הלכה, דלדעת הגר"א צ"ל האי טעמא גם בכרפס ומרור, דכל חדא מצוה בפנ"ע, והמרור לא נפטר בברכת הכרפס, ומה שאין מברכים על המרור הוא משום דמרור הוי דברים הבאים מחמת הסעודה, וא"כ צריך לברך ברכה אחרונה על כרפס, כמבואר בסי' קע"ו. זה תו"ד ביאור הלכה תע"ג סעי' ו'.

אלא דקשה ע"ז מהמובא במעשה רב [קצ"א] שהגאון זי"ע הי' נוטל מכרפס כזית ולא הי' מברך אחריו ברכה אחרונה, וזה דלא כמש"כ בביאורו על השו"ע.

ונראה דס"ל כדעת הרמב"ם [פ"ח מחמץ ומצה ה"ב], דלכתחילה נוטל כזית לכרפס, דאע"ג דטעם הכרפס הוא להיכרא, מ"מ ס"ל דעשאוהו למעשה מצוה, וכיון שמצוה לאכול כרפס, ואין

מתוך הספר לבנימין אמר - הגדה של פסח

הכנה לליל הסדר / מתוך ועדים שנמסרו בפני תלמידי הישיבה הק'.

דיני שמחת יו"ט, וכן הלכות יו"ט ובשנה זו במיוחד ראוי ללמוד סי' תקכ"ז הל' עירוב תבשילין - ומי ייתן שיזכו ללמוד את כל ההלכות.

מי שלומד את גמ' פסחים זה מצוין, אבל חייבים גם ללמוד את ההלכות, וע"י לימוד ההלכות יש גם כוח טבעי וגם כוח סגולי, באופן טבעי מי שלומד יודע והוא מרגיש קשר לכל ההלכות החג, אבל יש גם ענין סגולי, כתוב בספרים שהאור של המצווה טמונה בהלכות המצווה, ואם לומדים את ההלכות זה משפיע על האדם ויש טעם אחר בחג.

עצה טובה לחינוך הילדים, ילדים שלומדים משניות תלמדו איתם משניות פסחים, אח"כ בליל הסדר הילד יקשר בין מה שהוא למד למה שהוא רואה עכשיו וזה ייתן לו לחבר את הלימוד למעשה שזה דבר מפליא, ומי שיותר גדול אפשר ללמוד את ערבי פסחים, וזה לא יסולא בפז, ומי שיכול ללמוד קצת טור, שו"ע ומשנ"ב זה מפליא פלאות, ע"י זה נכנסים לחג ברוממות הנפש שאין לשער ואין לתאר.

השראת אווירה נעימה בבית

מטבע הדברים בערב פסח יתכן שיהיה לחץ בבית, אבל צריך לתת אווירה טובה, יש הלכה מפורשת לא לזלזל בנשים כשהם מנקות את הבית, בד"כ הבעל אומר לאשה מה את צריכה להילחץ וכו', צריך להיזהר מזה מאוד, (היה רב חשוב שאשתו אמרה לו, אם נסמוך עליך ואתה תעשה את הפסח, יהיה אסור להיות בבית בפסח) אלו הם הנשים צדקניות שלנו, נכון אפשר להרגיע אבל לא לזלזל ח"ו, וצריך שתהיה שיתוף פעולה בעבודות הבית, אני לא מתערב כמה אין בזה כללים, צריך מצד אחד להתמיד וגם לעזור, מי שיש לו בנות גדולות שהם גם עוזרות יכול יותר להתמיד, אבל כ"א חייב לקבוע עיתים לתורה.

נתאר לעצמנו אם האשה חלילה יושבת ואוכלת כל הערב פסח, והוא רומז לה שצריך לנקות והיא אומרת לו, הרי מדאורייתא בביטול סגי, ופרורים ממילא בטלי, וגם מוכרים לגוי... הרי ברור שכ"א רוצה להאשה תכין את הבית לחג הפסח, אז אדרבה מוכרחים לתת הרגשה טובה בבית.

היו הרבה ילדים של"ע לא הלכו בדרך שההורים רצו, ואחת הסיבות היא, שהם ראו את השבת והחג כדבר מלחץ, צריך לתת את החביבות של המצווה בבית שתהיה הרגשה טובה ונעימה, אבל להיזהר מאוד לא להיות לייט, כי הבנים כבר מקלים יותר מהאבא ח"ו, אלא אדרבא כשהבן רואה את האמת של האבא והיראת שמים עם מתיקות עם תחושה של אשירנו מה טוב חלקנו, והוא אומר לילדים ב"ה שאנחנו יהודים, ולא הפשט שזה קל, אלא שמחים על העבודה ועל הטרחה שלנו למען כבוד שמו, זה עושה טוב לילדים יותר מהכל.

לאחר כל ההכנות מגיעים לליל הסדר, כל שנה צריך להשתדל לישון בערב ליל הסדר כדי להיות ערניים ולקיים את המצוות כראוי, וכן לדאוג שהאשה תישן שלא תבוא תשושה אחרי כל עבודות הבית.

האדם נפעל כפי פעלו

בהגדה אנחנו אומרים, יכול מראש חודש ת"ל ביום ההוא אי ביום ההוא יכול מבעוד יום, ת"ל בעבור זה, בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך, ולכאורה א"כ מדוע לא כתוב בפסוק בלילה ההוא, ומדוע כתוב 'ביום ההוא', ואפשר לומר שהכוונה שליל הסדר הוא לילה כיום יאיר, הוא לילה גדול מאוד, וכל שנה מתעורר ההתעוררות שהייתה בליל הסדר הראשון, וצריך לעורר את הילדים לזה.

ועצה טובה למי שיכול להספיק ללמוד את החינוך שמסביר לנו את שורשי המצוות, וממצווה ה' החינוך מתחיל להסביר את המצוות של חג הפסח, בעלי המוסר אומרים שהפשט בשורשי המצווה שזה בא להוסיף טעם בקיום המצווה כי הרי עצם קיום המצווה היא משום שכך ציוונו הבורא, אבל הקב"ה רוצה שנדע מה הוא רוצה מאתנו.

ולמשל מצווה ה' - שחיתת הפסח כ' החינוך: כדי שיזכרו היהודים לעולם הנסים הגדולים שעשה להם השם יתברך ביציאת מצרים. וזה גם ביאור מצווה ו' אכילת הפסח, ובמצווה ז' כ': וזהו שנצטוונו לאכול צלי דווקא, לפי שכך דרך בני מלכים ושרים לאכל בשר צלי, שהוא מאכל טוב ומטעם, אבל שאר העם אינם יכולים לאכל מעט בשר שתשיג ידם, כי אם מבשל, כדי למלא בטנם. ואנו שאוכלים הפסח לזיכרון שיצאנו לחרות להיות ממלכת כוהנים וגוי קדוש,

הכינוס הזה הוא כינוס לשם שמים, הכנה לקראת הימים המיוחדים, ימים שנבחרנו בהם להיות לעם, והנה כל דבר שמגיע עם הכנה מוקדמת התועלת היא ללא השוואה לדבר שמגיע ללא הכנה, ולכן כמה ראוי וכדאי להתכונן לפני ימי חג הפסח הבעל"ט.

אדם שנכנס לחג מתוך הגשרה וההרגל הוא יודע שאחרי מעריב צריך לעשות קידוש, ותוך כדי הסעודה הוא נזכר מה צריך לעשות וכך הוא עובר את החג הוא מפספס ומפסיד, אמנם חלילה לזלזל במצוות גם אם לא נעשו כראוי על כל מצווה מקבלים שכר, אבל הכאב הוא ש"י הכנה מוקדמת היה יכול להיות בן עליה ולהגיע לדרגות גבוהות ורק בגלל חוסר הכנה הוא מפסיד הפסד גדול, וכפי גודל ההכנה כך תגדל הצלחתו.

הנה צריך לדעת שיש הכנה מעשית ויש הכנה נפשית, וכדי להתכונן בצורה מעשית צריך ללמוד את ההלכות, אני לא מדבר על מה שהאריכו בספרי מוסר, יראה והחסידות, אלא לראות את המשנ"ב ללמוד את ההלכות שנוגעות לחג ואח"כ אפשר להמשיך ללמוד בספרי יראה, ידוע הנידון אם הדין ששואלין דורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלושים יום הוא רק בחג הפסח או שהוא נוהג בכל חג וחג, אבל מ"מ בפסח זה וודאי נאמר וזה מחייב אותנו ללמוד את ההלכות.

העיני בשר לו יכון לקראת אלוקינו וייטיב מעשיו שלושים יום קודם לפסח

ובנוסף יש לנו גם את ההכנה הנפשית, ולזה כדאי ללמוד את דברי החיד"א בספר לב דוד. ומן הראוי לשים נגד עיניו מה שכתב מורי זקני הרב החסד לאברהם זללה"ה.

כי בכל שנה שלושים יום קודם הפסח, הקדוש ברוך הוא עושה לישראל משוא פנים ברוב חסדיו, ומתחיל להוציא נפשות מהיכלות הטומאה מעט מעט, שיעור חלק אחד משלושים בכל לילה, באופן שבליל ביעור חמץ, כל פושעי ישראל' חלקם אף עמדתו בהתפעלות מרוממות החג, והעיני בשר לו יכון לקראת אלוקינו, וייטיב מעשיו שלושים יום קודם לפסח, ובפרט בליל התקדש החג, יעורר לבו ורעיונו, כי הלילה הקדושה הזו בחסדיו הרבים הוציאנו משעבוד הסטרא אחרא, והייתה מסילה לדבק בו יתברך ובתורתו. ע"כ. ולפי נכונות האדם ככל שנרבה להתכונן כך נזכה להיטהר עוד ועוד.

חג הפסח הוא יום גדול ועצום הוא יסוד האמונה והמשך הדורות, כלל ישראל עבר כ"כ הרבה צרות ורדיפות כל הדורות, וכל אומות העולם ידעו שיש לליל הסדר חלקם אף עמדתו בהתפעלות מרוממות החג, והיו הרבה רשעים ארורים שהעלילו עלילות דם, (זה הרי דבר כ"כ מופרך אין מקום לזה ולא צריך להביא ראיות אבל כמה אנחנו נוהרים לא לדבר ליד החיטים כדי שלא יהיה טיפת מים, ורק מתוך שנאת שונאי ישראל הם הגיעו לעלילות אלו, ארורים הרשעים האלו המעלילים וכ"ש מי שהמציא את העלילות האלו, אבל זה בא מקנאה בייחודיות של ישראל בליל הסדר) והיו כאלה שניצלו את ה'כל דיכפין' והיו נכנסים לאכול בשר ודגים וכל מטעמים כולם ידעו שיש מושג של ליל הסדר, ובתקופת השואה ג"כ עמדו היהודים במס"ג לשמור על ליל הסדר.¹

אחי ורעי בני עלייה אני רוצה לומר לכם, אנחנו בונים בתים ומחנכים ילדים וליל הסדר זה דבר שנשאר לילדים לעולם, וחלילה חלילה אם יקרה שיהיו נפילות ל"ע אצל הצאצאים, הסדר החם ישמור ויחמם אותם א"א לתאר מה שזה משאיר, וחבל שהשטן תוקע את האף שלו בזמנים הכי קשים, אנחנו אומרים בהנחת תפילין ושלא יתנו ולא יתגרה בנו יצר הרע, יש קשיים אבל העבודה העצומה היא להתכונן כראוי לקיים את ההלכות בשמחה ובחביבות להראות את המתיקות של המצווה.

לימוד ההלכות המעשיות

נדבר קודם על ערב פסח ואח"כ על פסח, יש לנו הרבה מצוות הלוואי שילמדו את כל הלכות פסח מתכ"ט עד הל' יו"ט, אבל לא תמיד מספיקים הכל אז רציתי להציע שלכה"פ לימוד את ההלכות שממש נוגעות למעשה, להתחיל סימן תכ"ט עד תל"ה ועד בכלל, אח"כ סימנים - תמ"ג תמ"ד תמ"ה ורצוי גם תמ"ו, לאחמ"כ חובה ללמוד סי' תנ"ד סעיף ד' עם המשנ"ב בענייני ממונות ואח"כ סי' ת"ע עד סוף הל' פסח כולל ספירת העומר, ולמי שיש פנאי כדאי גם ללמוד את סימנים תמ"ב תמ"ז תנ"א, ועוד צריך ללמוד את סימן תקכ"ט -

¹ היה פה בישיבה מנהל משק יהודי ניצול שואה קראו לו ר' צבי, הוא היה אדם נחמד ויקר עם לב זהב, וסיפר לי שבתחילת שנות השואה הוא היה בצ"ח ואסור היה לעשות שום דבר דתי, והסתכנו בכניסה לבית הסוהר, ר' צבי לא וויתר על מצות לחג הפסח, והיות שהוא היה חייל התאפשר לו לאסוף קמח ולאפות מצות, אח"כ הלשינו עליו ונכנס לבית הסוהר, ובתקופה שהיה בבית הסוהר נכנסו הנאצים לצ"ח והוציאו להרג את כל היהודים שהיו שם, ובגלל שהיה צריך לרצות עונש מאסר לא לקחו אותו ובכך ניצל, לשאלתי מי הלשין עליו הוא ענה, מלאך.

ודאי ראוי לנו להתנהג באכילתו דרך חרות ושרות.

וכן במצווה ח': זה שנצטוונו שלא להותיר ממנו, הענין הוא כדרך מלכים ושרים, שאינם צריכין להותיר מתבשילין מיום אל יום, ועל כן אמר שאם יותר ממנו שיישרף כדבר שאין חפץ בו, כדרך מלכי אדמה. וכל זה לזכר ולקבע בלב, שבאותו זמן גאלנו השם יתברך ונעשינו בני חורין וזכינו למלכות ולגדלה.

ובהמשך במצווה ט"ז לגבי ועצם לא תשברו בו, הביא החינוך: ועל כן בתחילת בואנו להיות סגולת כל העמים ממלכת כוהנים וגוי קדוש ובכל שנה ושנה באותו הזמן, ראוי לנו לעשות מעשים המראים בנו המעלה הגדולה שעלינו בה באותה שעה. ומתוך המעשה והדמיון שאנחנו עושים, נקבע בנפשותינו הדבר לעולם. ובהמשך מצווה זו מאריך החינוך ביסוד גדול וכלשונו כי ידוע הדבר ואמת שכל האדם נפעל כפי פעלו ודיברנו בזה בעבר ומאוד חשוב ללמוד את החינוך הזה.

והיות ויש השפעה של היום ההוא שנהיינו לעם, אז כ"א צריך לדעת מי הוא - אתה בן מלך, תדע מי אתה, אצל החסידים היו אומרים שליל ה'סדר' יש בו משמעות של לשון סדר, שעל ידי לילה זה אפשר לסדר את כל השנה, תראו איזה לילה גדול זה, ויש עוד הרבה מה להוסיף ומי שיכין את עצמו נפשית והלכתית אין לתאר את התועלת שתהיה לו בע"ה.

לילה כיום יאיר

אני רוצה להגיד לכם יסוד שאנחנו חוזרים עליו תמיד, אדם צריך לדעת שתמיד מאוחר אבל אף פעם לא מאוחר מדי, היה פעם אחד ששאל את רבו מאיזה גיל עליו להתחיל לחנך את בנו, והוא רצה לרמוז לו שצריך לחנך את עצמו לפני החתונה אז הוא ענה לו כבר אחרת את הזמן, אבל אנחנו לא אומרים 'כבר הפסדת' נכון שאסור לדחות, צריך לתפוס עכשיו, כמה שיותר צעירים אבל אף פעם לא מאוחר מדי.

הקב"ה נתן לנו תורה ומצוות, ונתן לנו מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון, כדי שנוכל לקבל את כל האמונה הטהורה ולהנחיל לילדים שלנו, וכל חג עם הייחודיות וההתרוממות שבחו.

צריך לדעת לקיים את מצוות הלילה בהידור, יש מצוות דאורייתא ויש דרבנן, אכילת מצה וסיפור יציאת מצרים הם מצוות דאורייתא, ומרור וארבע כוסות הם דרבנן, הלוואי שמשכיח יבוא וגם מרור יהיה דאורייתא ויהיה לנו גם קרבן פסח, וכל ברכה וברכה זה עוד מצווה דרבנן, ובתוך מצוות הלילה יש לנו גם מצוות תמידיות כגון אמונה, וכמובן יש עוד מצוות כחסד וכיבוד אב ואם, וכל מצווה שאדם עושה זה עוד רצון ה' ועוד נחת רוח.

לפי גודל חביבות המצווה יגדל השכר

עלינו לדעת מה שאומר הרמב"ם: אדם שעונותיו מרובין על זכותיו מיד הוא מת ברשעו שנאמר על רב עוונך, וכן מדינה שעונותיה מרובין מיד היא אובדת שנאמר זעקת סדם ועמורה כי רבה, וכן כל העולם כלו אם היו עונותיהם מרובין מזכויותיהן מיד הן נשחתין שנאמר וירא ה' כי רבה רעת האדם, ושיקול זה אינו לפי מנין הזכויות והעונות אלא לפי גדלם, יש זכות שהיא כנגד כמה עונות שנאמר יקן נמצא בו דבר טוב, ויש עוון שהוא כנגד כמה זכויות שנאמר וחוטא אחד יאבד טובה הרבה, ואין שוקלין אלא בדעתו של א-ל דעות והוא היודע היאך עורכין הזכויות כנגד העונות. (תשובה פ"ג ה"ב).

ואפשר לקרב דבר זה לשכל ע"פ דרך הפשט, שכל מצווה השיקול הוא איך עושים אותה, אחד מקיים מצווה בהידור מעשי ולבבי - כמו שכתוב בספר חרדים כיצד צריך לקיים את המצוות - אחד עושה מתוך קושי ולפנים צערא אגרא, ואחד עשה בצורה חביבה פחות, לא שייך להשוות את האחד לשני, ומי שמקיים מצווה עם כל השלמות המצווה הזאת יכולה להכיל הרבה עברות.

וח"ו גם בהפך אחד עשה עברה מובא מפרן הקדוש ר' איצ'ה מפטרבורג ששנים שעשו עברה אחד נאנח והשני לא, שניהם צריכים תיקון ותשובה, אבל ההבדל ביניהם הוא יותר משמים וארץ וכך היא גם המשמעות של עברה שנעשית בחשק גדול שמשקלה רב יותר מכמה מצוות.

כתוב בפסוק (שמות לב, ז) וידבר ה' אל משה לך רד כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים, ואח"כ כתוב (פסוק יט) ויהי כאשר קרב אל המחנה וכו' ויחר אף משה וכו', ולכא' מה התחדש למשה כעת והרי הקב"ה כבר אמר לו כי שיחת עמך, ומסביב הספורנו: כשראה שהיו שמחים בקלקול שעשו, כענין כי רעתי אז תעלוזי ובה התקצף ונואש שיוכל לתקון המעוות באופן שיחזרו לתמותם ויהיו ראויים לאותן הלוחות.

הנה בעצם ההכנה למצווה שאנחנו מתכוונים ורוצים כולנו שנוכל לקיים את המצוות בהידור רב, זה כבר מראה חביבות למצווה, ואשריו ומה טוב חלקו של מי שיתכוון למצווה.

כאילו הוא יצא ממצרים

והבאנו את דברי החינוך שכל מצוות החג הם זכר ליציאת מצרים, אבל יש מצווה מיוחדת שחייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, ומצווה זו היא עבודה לא פשוטה, וידוע שמרן הרב מבריסק היה מתאמץ על מצווה זו ביותר, הלוא המילה 'חייב' מחייבת אותנו עד מסירות נפש.

בהגדש"פ אנו אומרים ואלו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים, הרי אנו ובנינו ובני בנינו משעבדים היינו לפרעה במצרים, ויש שואלים וכי אין שינויים בעולם ועד היום היינו משועבדים כעבדים למצרים, ואמנם י"א שהשעבוד היה שיעבוד בנפש, הרי כשמשה רבנו הראה למצרים את האותות והמופתים הם גיחכו כי במצרים זה שיא הכישוף ולא היה להם חידוש מה שעשה משה, והשעבוד הזה היה ממשיך עד היום.

בשוב תקופת הזמן ההוא יאיר אור מעין האור הראשון

ידועים דברי הרמח"ל בענין זה: שורש כולם הוא סדר שסדרה החכמה העליונה, שכל תיקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן מהזמנים, בשוב תקופת הזמן ההוא יאיר אור מעין האור הראשון, ותחודש תולדת התיקון ההוא במי שקבלו. והנה עפ"ז נצטוונו בחג לזכור יציאת מצרים, כי בהיות התיקון ההוא תיקון גדול מאד שנתקנו בו וכמש"ל, הוקבע שבשוב תקופת הזמן ההוא יאיר עלינו אור מעין האור שהאיר אז, ותחודש בנו תולדת אותו התיקון, וע"כ נתחייב באותם העניינים כולם. (ד"ה ד, ז).

וכדברים האלו כותב האור החיים על הפסוק קל מוציאם ממצרים וכו' וז"ל: אמר מוציאם ולא הוציאם, הגם שרז"ל אמרו (ברכות לח). דאפיק משמע והוכיחו מכאן אף על פי כן יותר משמע לשון עבר אם היה אומר הוציאם ונראה על דרך אומרים ז"ל (פסחים קטז): בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, על כן אמרו יודעי ידועי המיתות התורה כי כל ליל פסח מתבררים כוחות הקדושה מהקליפה ונוספים בעם בני ישראל והיא הבחינה עצמה של יציאת מצרים, והוא אומרו א-ל מוציאם כי לא יציאה ראשונה לבד אלא בכל שנה ושנה מוציאם כנזכר (במדבר כב, כג).

ודברי האור החיים מתאימים למה שהבאנו מהחסד לאברהם כי בכל שנה שלושים יום קודם הפסח, הקדוש ברוך הוא עושה לישראל משוא פנים. א"כ מלבד החובה לזכור את יציאת מצרים, אנו מוכרחים לדעת כי בכל שנה יש לכל אחד ואחד יציאת מצרים משלו, מהגלות האישית שלו, וכמה צריך להתקרב לקב"ה בזמנים אלו, ההזדמנות המיוחדת הזאת היא ממרגשת עד מאוד.

והעצה היא מלבד מה שכל אחד לומד את ההלכות שילמד גם עם הילדים, כן ראוי ללמוד את נוסח ההגדה לפני החג בכדי שנהיה מוכנים לבלי הסדר בשעה שאומרים יחד את ההגדה, מובא שהחת"ס הקדוש אשר מי כמוהו קם בדרוש, היה מסביר בידיד לילדים לפי הבנתם את כל הניסים שהיו ביציאת מצרים, כדאי לראות את המדרש בפרשת וארא שמדבר על עשרת המכות, היום יש ב"ה הרבה ליקוטים של מדרשים שאפשר לעיין בהם, אבל אם אפשר כדאי לראות במקור - במדרש בפנים, וודאי שלא לעיין בשעת מעשה לבלי הסדר במדרשים מוכרחים לבוא עם ידיעות.

מדה כנגד מדה

יש להתבונן מדוע לא הביא הקב"ה מכה אחת גדולה וארוכה על מצרים שתגרום להם להוציא את בני, ולמה צריך עשר מכות שונות, ופירש רש"י: ויש טעם בדבר באגדה, בכל מכה ומכה למה זו ולמה זו, בטכסיסי מלחמות מלכים בא עליהם, כסדר מלכות כשצרה על עיר בתחילה מקלקל מעינותיה, ואחר כך תוקעין עליהם ומריעין בשופרות ליראם ולבהלם, וכן הצפרדעים מקרקרים והומים וכו' (שמות ח, יז).

ויש עוד טעם לסדר המכות וזה מובא במדרש רבה ובתנחומא שהנהגת הקב"ה היא מדה כנגד מדה, ומעינין שגם המצריים ידעו את ההנהגה של הקב"ה שהיא מדה כנגד מדה כמבואר בגמ' בסוטה: א"ו חמא ברבי חנינא באו ונחכם למושיעין של ישראל במה נדונם, נדונם באש כתיב כי הנה ה' באש יבא וכתוב כי באש ה' נשפט וגו', בחרב כתיב ובחרבו את כל בשר, אלא בואו ונדונם במים שכבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם שנאמר כי מי נח זאת לי וגו' והן אינן יודעין שעל כל העולם כולו אינו מביא אבל על אומה אחת הוא מביא אי נמי הוא אינו מביא אבל הן באין ונופלין בתוכו. (יא, א).

התבוננות נוספת מובאת בחיי עולם למרן הסטייפלער, שכל מהלך יציאת מצרים הייתה כדי להראות לעם ישראל שהקב"ה הוא יחיד ומיוחד והכל בידו יתברך, ובעשר מכות ה"ת הראה לנו שהוא שליט על כל חלקי הבריאה, ברצונו יהיה דם וברצונו מים, ובאותו כוס יתכן שחצי יהיה מים וחצי דם, וכן הוא שליט על כל הבריאה על הבכורים שברגע אחד מתו, על העופות ועל החיות וזה התכלית של יציאת מצרים לדעת שאין עוד מלבדו, והוא לבדו השליט.

הקב"ה הראה שליטתו במצרים - שיראו את חן העם

וממשיך בחיי עולם להסביר פלא נוסף שהיה במצרים, הרי כתוב: ונתתי את חן העם הזה בעיני מצרים וכו' ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב וכו' (שמות ג, כא, כב) וכן בפרשת בא: דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו וכו' כלי כסף וכלי זהב. (יא, ב).

וענין זה שהקב"ה נתן את חן העם בעיני מצרים, הרי היא נקודה עצומה למתבונן לראות את הפלא הגדול שהקב"ה שליט על הטבעיים של בני אדם, וכאן אנו רואים דבר מפליא שהגם שלכל אחד יש בחירה אולם יש פעמים שהש"ת מכוון את האדם לדבר מסוים, וכמבואר מהפסוק במשלי: פלגי מים לב מלך ביד ה' על כל אשר יחפוץ יטנו (כא, א) הגם שיש בחירה לכל או"א אולם מה שנוגע למלכות הקב"ה מטה את המלך על כל אשר יחפוץ.

כלל ישראל עבדו בעבודת פרך הם היו פשוט עבדים שחורים, ופתאום הם מתחילים לזקוף את קומתם, הם מתחילים להתרומם, מאז שהתחילו המכות התחילה הצלתם של ישראל היות והמצרים התחילו להיות מושפלים, עד שהגיע מצב שהיהודי בא לצאת ממצרים, ובמקום שייקח את חפציו וייצא הוא הולך למצרי ומבקש ממנו כלי כסף וזהב, והדבר המתבקש שהמצרי יסלק אותו בלא כלום, אולם ע"ז כתוב וה' נתן את חן העם.

ומצאנו עוד בגמ': וישאלום, א"ר אמי מלמד שהשאלום בעל כרחם איכא דאמרי בעל כרחם דמצרים וא"ד בעל כרחם דישאל מ"ד בעל כרחם דמצרים דכתיב ונוות בית תחלק שלל מ"ד בעל כרחם דישאל משום משוי. (ברכות ט, ב) מדברי הגמ' אנו רואים עד כמה מצאו חן בעיניהם עד שלא היה להם מקום על החמורים בכדי לשאת את כל כלי הכסף והזהב.

ויעויין ברש"י שכתב עוד יותר בענין הזה: וישאלום אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם, אתה אומר אחד טול שנים ולך (שמות יב, לו). אנו רואים שהמצריים עוד הוסיפו על מה שביקשו בנ"י.

אין עוד מלבדו

בכ"א אנו רואים שתי דעות בגמ' אם בע"כ של ישראל או של מצרים, ובין כך ובין כך ובפרט אם נאמר שבע"כ של ישראל הרי כתוב בפרשת בשלח: ויגד למלך מצרים כי ברח העם ויהפך לבב פרעה ועבדיו (יד, ה). וברש"י: ויהפך נהפך ממה שהיה, שהרי אמר להם קומו צאו מתוך עמי ונהפך לבב עבדיו, שהרי לשעבר היו אומרים לו עד מתי יהיה זה לנו למוקש, ועכשיו נהפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשאלום. כלומר שהמצרים הבינו מה נעשה להם ועכשיו הם מנסים להחזיר לעצמם את כספם ורכושם, ומתברר שבזמן שהם הביאו לבני"א את הכסף והזהב זה ממש לא היה מתוך רצון לתת להם מתנות ומה הייתה ההוא"א שלהם בזמן שהם נתנו.

אלא אנו רואים עוד עומק בכך שאין עוד מלבדו, השליטה של הי"ת על כל הבריאה, הקב"ה הראה לנו איך אפילו הבחירה של מצרים תשתנה לטובת בני"א עד שהם יתנו להם עוד ועוד כסף וזהב, ע"ז זה שהם ימצאו חן בעיניהם, ומזה נלמד שהכל בידו ית' והוא שליט על כל הטבעיים, ומה שיש לאדם יכולת לעשות מה שהוא רוצה, זה בחירה שהקב"ה נתן לו כדי לבחור בין טוב לרע, אבל זה רק בזמן שהקב"ה נתן את הבחירה ויש מצבים שניטלת מהאדם זכות הבחירה, וכמו שמצאנו אל פרעה שהכביד את ליבו, (ומאריכים בזה הרבה עד כמה היה לפרעה ביטול הבחירה, ואכמ"ל), ובזה הקב"ה הראה לע"י שאין עוד מלבדו.

בכל מקום ומצב מוטלת עלינו חובת עבודת היום

אני רוצה לעמוד על נקודה נוספת, ישנם אברכים שיש להם ב"ה כבר כמה ילדים ורוצים לעשות את הסדר בביתם, וקורה שההורים רוצים שיבואו אליהם, ולפעמים יש גם סבים וסבתות שמזמינים את כל הצאצאים, אבל האברך הזה רוצה להיות בבית הוא אומר לעצמו מה אני יעשה שם בליל הסדר ההמוני.

צריך לזכור, איפה שאתה נמצא שם אתה צריך לעבוד את ה', קשה להיכנס לפרטים יש הרבה שאלות אבל דבר אחד צריך לזכור איפה שלא תהיה שם צריך לעבוד, וכבר הזכרנו כמה פעמים את מה שאמר החפץ חיים הקדוש על הפסוק של נעלך מעל גלגל כי המקום אשר אתה עומד שם אדמת קודש וכו', אומר הח"ח שפסוק זה מברר על כל הדורות, כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא, כל מקום שאתה נמצא שם זה העבודה שלך, והלוואי שנוכל לנצל את הכי טוב שיש לנו.

יש רבים שרוצים להיות בבית אבל מחויבים להיות במקום כזה או אחר, זה אולי קשה אבל שם תהיה העבודה, לא לחיות בצורה של אשליית יצר, אני פטור כי נקלעתי למקום שאני לא רוצה, אין דבר כזה אנו מוכרחים לעבוד בכל מצב, ההרגשה צריכה להיות אני עושה מה שאני יכול ואז תראו פלאים, בכל מקום שאתה נמצא הקב"ה שם, מלוא כל הארץ כבודו.

[מדי דברי בו, במאמר המוסגר אני חייב להגיד לכם שהייתה עכשיו התעוררות גדולה וזה לא קשור לפה אבל אני לא יכול להתאפק, ביקשו ממני לכתוב לאיזה מקום על מטפלים רגשיים שמנתקים זוגות מההורים, רשעים, יכול להיות מצב שהורים מלחיצים ולא שייך כבר להמשיך אבל צריך לזה ב"ד של כ"ג, ללכת לעשות מזה שיטה פשוטה לנתק זוגות מהורים, ה"י, היו מטפלים ששאלו רב אבל הם שאלו רק מה שהם רצו לשאול, וגם אחרי שהם כבר שאלו הם עשו פי עשר ממה שהרב אמר.

אם יש מתח עם ההורים והלכים לטיפול אצל פסיכולוג צריך לדעת שפסיכולוג יכול גם לגרום לאדם להתאבד, פתאום אין טלפונים פתאום אין קשר, למה כי המטפלים האלה פועלים מרצון שלשליטה על הזוגות, כל היופיו והוא עם ההורים יחד.

בא אלי אדם חשוב מאוד ואמר לי בקול בוכים, החתן שלי אני אוהב אותו כבבת עיני ופתאום הוא נעלם, מה קרה הוא התייעץ ואמר לו בטיפול אל תהיה בקשר עם ההורים, אח"כ לא יודעים למה יש צרות ה"י, הלוא איתא בקידושין השווה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום.

אם יש דברים חריגים צריך להתייעץ עם רב, זה כל היופי שלנו שלשלת הדורות, אם יבוא המקנטר ויגיד לי אולי אתה מדבר מתוך סבל וכאב פרטי, ואומר לו, אודה ה' בפי רבים ב"ה כל הילדים שלי אנו חנו קשורים בלב ונפש, לא סבלתי בעצמי, אבל אני כואב עם אחרים בסיפורים שלהם, צריך להתפלל לה' שהצבת יחזור לאיתנו].

החובה לקיים דברי חכמים

הגמ' בנדרים מביאה: אמרה היא מטרוניא לרבי יהודה מורה ורוי אמר לה הימנותא בידא דההיא איתתא אי טעימנא אלא קידושא ואבדלתא וארבעה כסי דפסחא וחוגרני צידעי מן הפסח עד העצרת. (מט, ב). רבי יהודה עבר את כל העבודה של ספירת העומר והכנה לקבלת התורה מתוך הכאב והעייף לא להפסיד את מצוות חכמים, אבל ודאי שאם זה מצב של נפל למשכב וזה כבר לא דרך חרות לית לן בה וכדברי המשנ"ב סי' תע"ב סעיף י'. וכמה מרגש המסירות נפש בשביל קיום המצווה.

אחרי כל המצוות של ליל הסדר אזי אנו שמחים מכל עבודת היום, ואין לנו מושג כמה שהמשפחה והילדים קיבלו מהדוגמה האישית החיה והמרוממת בכל המצוות, והלוואי שלא תהיה באמצע כל התכנית היפה הזאת מריבה בין שני ילדים וכד' ובכ"ז צריך להתאפק ולהעביר לא לתת ליצר הרע לשלוט.

חסל סידור פסח

אחר כל זאת מגיע הזמן לפיוטים, זה נחמד אבל רק כמה שהילדים יכולים לסחוב, כל הניסים שהיו בלילה הזה מאברהם אבינו ועד יציאת מצרים, זה תוספת למי שיכול.

ורציית לומר אחרי רועי הרגשה שהייתה לי בשנים האחרונות להסביר איך נכנס לליל הסדר הפיוט של אחד מי יודע, וידוע מבעל התניא ז"ע שהמשיל לו לאדם שיש לו עת שמחה והוא מוציא את כל האוצרות שיש לו ומראה אותם לבניו וידידיו, כן הוא הלילה הזה של ליל הסדר אנו מראים לכולם את האוצרות והמעלות הרבות שיש לנו.

אמנם הווארט הזה מסביר את אחד אלו קינו, שני לוחות הברית, שלשה אבות וכו' שאלו הם מעלות של בני"א על שאר האומות אבל בתשעה ירחי לידה מה המעלה של כלל ישראל, והתעורר לי לפי הגמ' בנדה: ומלמדן אותו כל התורה כולה שנאמר ויורני ויאמר לי יתמך דברי לבך שמור מצוותי וחייה ואומר בסוד אלוה עלי אהלי, ויאמר וכי תימא בנאי את דקאמר ת"ש בסוד אלוה עלי אהלי, וכיון שבא לאוויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כל התורה כולה. (ל, ב).

כל אחד היה במעי אמו, וכל הש"ס וכל התורה כולה היה אצלנו, וכשיצאים לאוויר העולם בא מלאך סותר על פיו ושוכחים, ומקשה הגאון ז"ע למה באמת מלמדים את התינוק הרי משיחים לו את לימודו, ומסביר שנותנים לו את הכוחות והיסודות ואומרים לו לזה אתה מסוגל, ועוד מובא בשם הגר"א ז"ע שאחרי מו"ע באים מלאכים ובודקים מה האדם יודע ממה שלמד, ולכן נכנס הענין של תשעה ירחי לידה לרמז שבלילה כה גדול נעשה שטייגן גדול כדי שנלמד את מה שלימדו אותנו.

צריך לזכור לקום בבוקר בזמן, לומר הלל בשמחה, וכל הפסח להיות בהתרוממות הרוח, ונסיים שנזכה שהקב"ה יגאל אותנו, פתאום יבוא, אשרי מי שמתכוון שלא ייבוש ולא יכלם, ואם הוא בדרגה של רצון להתעלות אז כשהמשיח יבוא הוא יהיה בדרגה גבוהה יותר, הבא לטהר מסייעים אותו, הקב"ה יעזור שנצל את החג כראוי וללא הפרעות ונזכה לבניין ביהמ"ק ולהקריב קרבן פסח, ונהיה עבדים נאמנים לקב"ה.

התודה והברכה למערכת 'השיב נפש' על מסירת הדברים

לימוד האמונה מיציאת מצרים

בפרשת בא נאמר ביציאת מצרים וידעתם כי אני ה', ובקריעת ים סוף השיגו כלל ישראל את דרגת "ויאמינו בה" ובמשה עבדו, וכן במעמד הר סיני הרי נאמר אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו, וכמו שהב"י ברש"י שקבע להם את העליונים והתחתונים וראו שהוא יחיד.

והנה מרישא נדבר אודות קריעת ים סוף, דהנה הרי לכאורה ה' בזה עוד דרגה ביצי"מ, והרי בכ"מ האמינו בהדי הדדי, וכמו את בכוריהם הרגת ובכורך גאלת וים-סוף בקעת וכו', והרי זהו הנדון אם יוצא בהזכרת קריעת ים סוף את דין הזכרת יצי"מ, והרי שכשם שהי' מכות במצרים, ובאותה מידה ה' מכות על הים, ויש להבין מה ביאור שני הדרגות האלו, וממנ"פ דהרי אם יצאו ממצרים בט"ו ניסן, מה יש להוסיף עוד בקרי"ס, והנה בס' נפש החיים שער א' פ"ט האריך וכתב דבר אל בני ישראל ויסעו בדידהו תליא מילתא, שאם המה יהי' בתוקף האמנה והבטחון ע"י עוצם בטחונם שבודאי יקרע הים, אז יגיע עי"ז התעוררות מלמעלה, והוסיף שם דזהו ביאור הכתוב לסוסתי ברכבי פרעה דימיתך רעיתי, והיינו שכשם שהסוס הנהיג את רוכבו ונפל לים, כן כעין זה כביכול הנהיג הקב"ה תלויה במעשה ישראל, וזהו "בדירתו תליא מילתא" ויעו"ו גם בדברי האוה"ח באריכות ב' בשלח וכתב שהיו נתונים בדין הללו והללו, והנה ראה א' עליון כי ישראל קטרגה עליהם מידת הדין, והן אמת כי חפץ ה' לדבק את ישראל אך אין כח מצד מעשיהם, אמר הקב"ה אין הדבר תלוי בי וכו' דבר אל בני ישראל ויסעו להיות העצה היעודה להגביר מידת החסד, שיתעצמו באמונה בכל ליבם ויסעו אל הים קודם שיחלק על סמך הבטחון, כי גדול הבטחון והאמונה ע"ש היטב. והנה נראה שדרגת קריעת ים סוף ה' "בדידהו תלי" מילתא", ומעתה נראה דהנה מצינו שאמנם בעת יציאת מצרים שיצאו ממ"ט שערי טומאה, אכן אח"כ נתנו ימי הספירה לעלות ולרכוש את מ"ט שערי קדושה במ"ט ימים אלו, והיינו שהגם שבעת היציאה נתעלו מאד ע"י איתערותא דלעילא, אכן אח"כ שבו במדריות אלו וזכו ע"י מעשיהם, ומרישא ה' זה מתנה מלעילא וכביכול אח"כ שבו וקנו מדריות אלו, וכמובן דע"י שקבלו שייכות לאלו המדריות ה' להם קל יותר לקנות מדריות אלו (וכ"ז ידוע מרבתינו המקובלים ע"ה) וכ"ז כמו שמצינו בלימוד התורה שהתינוק במעי אמו מלאך מלמדו תורה, ועכשיו יצא לאויר העולם, הרי משנת למודו, וכמש"פ הגר"א כי עיקר קנין התורה הוי ע"י שעמל בה ונהי' תורתו, (וכן בס' פתחי נדה) וכנראה דע"י שלמד תורה במעי אמו קל הוא יותר לקנות ולזכות בתורה, שיכתב למד מכבר [וגם שנתקנו לו כלים ללימוד התורה] ומעתה נראה דהנה ה' איתא שצרכי שזכו לה בעת מכת בכורות, וזה ה' התעוררות מלעילא, הרי שבו וזכו בזה בעת קרי"ס, כי הרי קרי"ס ה' מכת מעשיהם, ובדידהו תליא מילתא, ויש להוסיף עוד, דהנה הרי מצרים אמרו מה זאת עשיתנו כי שלחנו את בני ישראל מעבדינו, וכביכול שרצו לשוב ולהשתעבד בהם מחדש, ואכן לזה הועיל ענין קרי"ס, כי מעתה שזכו הם בהיציאת מצרים במעשיהם, ושוב זכו בזה בקנין גמור, שוב ל"ש לחזור ולהשתעבד בהם, ואז גם יוסבר יותר שהקטרוג דהללו עובדי ע"ז וע"ז ה' רק בעת קרי"ס, כי בעת שבאו לזכות בהיציאת מצרים מן הדין, שוב ה' יותר מקום לקטרוג הזה, וכ"ז נראה נכון.

אכן יש להוסיף בס"ד, דהרי ביציאת מצרים זכו לקנין ולדרגות באמונה, אכן נ' דבקרי"ס הוסיפו דרגה נוספת בזה וכמו שנראה דהנה עיקר הדרגה ביצי"מ מתן דברי הארחות חיים להרא"ש לבטוח בה' בכל לבבך ולהאמין בהשגחתו הפרטית, ובה יתקיים היסוד השלם, ומאמין בו שענינו משוטטות בכל הארץ, ועינינו על כל דרכי איש, ובוחן לב וחוקר כליות, ומי שאינו מאמין באשר הוצאתיך מארץ מצרים, אף באנכי ה' אלוקיך אינו מאמין, ואין זה יחוד העולם וזהו סגולת ישראל על כל העמים.

ומבואר בזה של סגולת ישראל על העמים שהנם מאמינים בהשגחה פרטית, וזה נרכש בעת יצי"מ, והנה מבואר בכ"מ, שהנה שם "אלוקים" זה בברית העולם וכנאמר בראשית ברא אלוקים, והיינו שהוא תקיף ובעל היכולת, וכדאי בשו"ע או"ח סי' ר"ו (והרי אלקים בגמ' טבע) ואכן שם "הויה" שהוא מורה על השגחה פרטית והוא מחדש הבריה, וכמש"כ המחפש בטובו, וזה שאמר ה' למשה לאמר לפרעה ה' אלוקי העברים שלחני אלך, וזה שכפר פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו, לא ידעתי את ה' וזהו וידעתם כי אני ה'.

והנה זה אומרים הגויים כביכול עזב ה' את הארץ, וכבר פי' האר"י את הפסוק אשר יומרך למימה, והיינו שירוממוהו מאד, ואמרו כי לא שייך שיהא לו שייכות לעולם השפל, ומהו הגיעו למימה לעולם של הפקר, וע"ז אמר הכתוב רם על כל גויים ה' על השמים כבודו, כי בעיני הגויים הוא רם ונשא ועל השמים כבודו, וזה פחיתות לו להנהיגו, אכן הנהגת ואמונת ישראל, מי כה' אלוקיני, כי לית אתר פנוי מיני' המגביה לשבת והמשפילי לראות מקימי מעפר דל.

וכן מפורש בפ' האבן עזרא על מכת כינים, שאמרו החרטומים אצבע אלוקים היא, וכבר פירשתי כי פרעה לא כיחש בבורא רק בשם שמסר לו משה, וזה כדרך

כי לא ידו נגעה בנו מקרה הוא לנו, וכוונתו למה שהי' בעת פלישתים שאע"פ שראו בחוש בעת שעבר ארון ברית ד' ממקום למקום, וראו בעליל את ההשגחה הגלויה, והם הקימו להם איזה נסיון באמרם, שיתכן כי לא ידו נגעה בנו מקרה הוא לנו, וזה דרך הגויים, וזה כוונת הרא"ש כי זה סגולת ישראל על כל העמים.

והנה משל ודוגמא לטעות הגויים הוא דברי הרמב"ן במה שהולך ה' רוח קדים בעת קריעת ים סוף שיראה כאילו הרוח הוא המחרב ים, וחשבו אולי הרוח שם הים לחרבה, ולא יד' ה' עשתה זאת, וע"ש ברמב"ן אע"פ שאין הרוח בוקעת הים לגזרים לא שמו ליבם גם לזאת ובאו אחריהם מרוב תאוותם להרע להם [ואגב, זה כפי הידוע שחסרון האמונה הוא כחולדה מנגיעות האדם] וכבר יעו"ו ברמב"ן לבא אחריהם ולהרע להם, ואין בכל המופתים כפלא הזה, וזה באמת שגעון גדול להם. וכ"ז במכלל מקרה הוא לנו.

[ויעו"ו היטב בדברי מוסרו של רבינו יונה, בריש השער השני, ואם לא ידע והתבונן כי התלאות שמצאוהו מפני חטאיו אך יאמר כאשר אמרו הפלישתים כי לא ידו נגעה בנו מקרה הוא ה' לנו, והי' קצף עליו לפני ה', וגדל עוון הכת הזאת מחטאת הכת הראשונה, וע"ש שמפרש שזה כל תוכחת פרשת בחוקותי, וזה ענין קרי, שאמרו מקרה הוא לנו].

וכנראה שזה שנזדמן ענין וידעתם כי אני ה' שנתברר ביצי"מ, הוא על-שום שהרי גזירת גלות מצרים ה' על שאמר אברהם אנה אדע [וכבר שמעתי ממר"ר הגה"צ ר' מאיר חדש זצ"ל שהראה לד' רש"י שכוונת אברהם אבינו ע"ה ה' במה אדע, באיזה זכות, אכן בכ"ז ה' איזה תביעה על הלשון במה אדע וע"ז בא העונש ידעו תדע] וע"ז ה' כנראה התיקון, שזו לאמונת "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" וכד' הרא"ש הנ"ל, וזה ה' מדרית האמונה ביצי"מ.

אכן נראה דבעת קריעת ים סוף נוסף עוד, שמפורש באוה"ח ובנפש - החיים הנ"ל, שהי' התגברות לכלל - ישראל אמירת הבטחון, וכלל האוה"ח כי גדול הבטחון והאמונה להכריע לטובה, והיינו שזכו במידת הבטחון, והנה ידוע מרבתינו שהבטחון זהו ה"למעשה" של האמונה, ואכן זה ה' במעשה נחשון בעת קרי"ס שירד לים והגיעו המים עד גרונו, - וכמב' שם באוה"ח - על סמך האמונה בקריעת ים סוף, והדברים מבוארים בד' רבינו יונה ז"ל בריש ברכות שפירש הא דאיתא איזהו בן עוה"ב זה הסומך גאולה לתפילה ע"ש באריכות וכתב מפני שכשמעביר גאולת מצרים ומתפלל מיד מראה שבוטח בה' תפילה כיון שמבקש ממנו צרכיו, שמי שאינו בוטח לא יבקש ממנו כלום וכו', וכן נראה בשמות רבה, כשראו ישראל את הניסים והנפלאות שהי' עושה עמהם הבורא בטחו בו, וזהו הנאמר וירא ישראל את היד הגדולה ויאמינו וכו', וכיון שהוא מזכיר אותה גאולה ומתפלל מיד נמצא שגם הוא בוטח בו וכו', והבטחון הוא עיקר היראה והאמונה ולפיכך זוכה בסיבתו לחיי העוה"ב, וכ"ז מורה שאכן זו הסיבה לבטחון בעת קריעת ים סוף. נתבאר מדרית האמונה ביצי"מ ובקריעת ים סוף.

ובעת מעמד הר סיני, הרי יסוד האמונה במשה רבינו ה' בעת מתן תורה, וכנאמר "וגם בך יאמינו לעולם", וכדברי הרמב"ם ריש פ"ח מהל' סוה"ת שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם, והנה יש להסביר ענין זה שהי' זה בעת קבלת התורה, וכמו שכתוב בהקדמת הסמ"ג לעשין, ז"ל, שבתורה שאני רוצה ליתר איני רוצה שיאמינו בך ע"ז אות או מופת, ע"כ. ונראה מדברי דהביאור הוא, דהרי מכיון שאם היה ע"ז אות או מופת בלבד, הרי אם יקום נביא שקר ויתן גם הוא מופת, כי אז הרי שוב לא יהי' אמונה מוחלטת בזאת התורה, ושלא תהא מוחלטת, וכנראה דע"כ בעת מתן תורה דוקא ה' נצרך לשלימות באמונה במשה רבינו ע"ה, דבזה נשלמת האמונה בזאת התורה ושלא תהא מוחלטת.

כאן הרי אמר הכתוב יותר, דעיקר האמונה שהי' הוא האלוקים ה' במתן תורה, וכנאמר "אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו", וכדאי בחז"ל שקרע להם ז' רקיעים וראו שהוא יחיד, והנה עצם זה שמעמד הר סיני הוא לדבק ישראל לאמונה, מפורש בדברי הרמב"ן כי לבעבור הרגילכם באמונה בא האלוקים, שכיון שהראה להם גילוי שכינה נכנסה אמונתו בלבבכם לדבק בו, ולא תפרד נפשם ממנה לעולם, - וכע"ז איתא ברס"ג שבמעמד הר סיני נתקעה האמונה בלבבם של ישראל עד סוף כל הדורות, והנה יש לדעת שמדרית האמונה במעמד הר סיני הוא מדרית של "ראיה", וכנאמר "וראו" שהוא יחידו, וכנאמר רצוננו "לראות" את מלכינו, ובאמת שברשי"י שם שנא' "ויחזו את האלוקים", אבותינו בהא סיני עולת ראי' הוא, וברש"י שם שנא' "ויחזו את האלוקים", [וכמובן שא"ז דומה לדרגת "ראתה" שפחה על הים, שהרי לא היה שם עולת ראי', וכנראה שהראיה על הים הוא על שם שראו גילוי שכינה שהי' בגילוי גבורות ה', ואילו הכא ה' זה גילוי כדי שיהי' נראה להם, ולקיים רצונם שאמרו רצוננו לראות את מלכינו, וגם כדי שיהי' להם הראי', וכנאמר "אתה הראית לדעת"].

עיקר שירת הים על אבדון המצרים ולא על הצלת ישראל

ע"י נקמת ד' במצרים, כדאיתא בשירה עצמה שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת נמוגו כל יושבי כנען, וכן היה אח"כ כשאמרה רחב למרגלים שנומוגו ופחדו כל יושבי כנען מפני קריעת ים סוף, והיינו דעיקר הפחד נוצר לא מהצלת ישראל, כי אם מאופן הנקמה שנוקם ד' מהשונאים הרוצים להרע לישראל, וא"כ פחד זה הוא שלימות ההצלה, שע"י שנופל פחד על העמים, זה גורם לגוים רתיעה מלבוא להלחם בישראל, וכן איתא בחז"ל דעמלק שבא להלחם בישראל נחשב שקפץ לאמבטי רותחת, דהיינו שע"י נקמת ד' במצרים נפל פחד נורא, ונעשה המלחמה בישראל כמו קפיצה לאמבטי רותחת.

ומעתה מבואר דענין הנקמה המטילה פחד על הגוים היא שלימות בעצם ההצלה, ולכן נזכר בשירה ענין הנקמה כחלק מההצלה. וגם נזכר בהמשך השירה תפול עליהם איתמה ופחד, וכן שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת, דהנקמה גרמה למצב של שמעו עמים ירגזון, וזהו שלימות בהצלה, וכמו שנתבאר.

וכן בענין הפורים מתבאר על דרך זה, דהרי במגילת אסתר נזכר במגילה כמה פעמים, שנפל פחדם על כל העמים, וזהו ע"י תליית המן ובניו, והועיל זה שלכן עשו באויביהם כרצונם כלשון הפסוקים, ואיש לא עמד בפניהם כי נפל פחדם על כל העמים, וא"כ הנקמה בהמן ובניו שגרמה לגוים לפחד, היתה הסיבה להצלה שהרגו בשונאיהם ואיש לא עמד בפניהם כי נפל פחדם.

ובסגנון אחר קצת יש לבאר בזה, דהטעם דבהודאה נזכר נקמת ד' בשונאים הוא, דבניסי הפורים ע"י תליית המן ובניו ונפילת הפחד ע"י, אלא רק היו מנצחים את הקמים עליהם וניצלים, לא היתה הודאה מושלמת, דהיה למישוהו מקום לחשוב שהצליחו בכוחם לנצח במלחמה, והיה נכנס ענין כוחי ועוצם ידי, והיה נגרע ע"י מההודאה, ולכן הוזכר ענין הנקמה, דע"י בא הפחד על הגוים, וע"י היתה ההצלה, ושוב יראו שאין כאן כלל כוחי ועוצם ידי, ותהיה ההודאה מושלמת.

וכן הוא בקריעת ים סוף, דלולא קריעת הים והיו המצרים נסוגים מאליהם, יכל מאן דהוא לטעות דפחדו המצרים מכוחם של ישראל ונסוגו לאחור, ושוב היה מעורב כאן כוחי ועוצם ידי, והיה נגרע מההודאה, אבל כשראו ישראל שהמשיכו המצרים לרדוף ונטבעו בים, אזי הוכח להם דאין מקום לחשוב על כוחי ועוצם ידי, ושוב היו ההודאה מושלמת על ההצלה, ומיושב שפיר שנזכרה ההודאה באופן זה שבאה ההצלה ע"י אבדון השונאים, דע"י זה לא נגרע מההודאה, וכמו שנתבאר.

ולפי כל מה שנתבאר יתיישב מה שמקשים, דאיתא בחז"ל, שביקשו מלאכי השרת לומר שירה בקריעת ים סוף, אמר להם הקב"ה מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה, והקשו דא"כ מ"ט כלל ישראל אמרו שירה, ולהם לא נאמר מעשי ידי טובעים בים, והתירוץ לזה הוא, שאכן שירה שהיא משום שבח להקב"ה בזה נאמר מעשי ידי טובעים בים, אך ענין שירה שהיא מהכרת הטוב בזה אין סבירה למעשי ידי טובעים בים, ורק דהמקשים הקשו, דהרי השירה היא על אבדון המצרים, וא"כ היו זה שבח, והדרא קושיא לדוכתא, ולדברינו יתיישב, דאף דבשירה מדובר על אבדון המצרים, מ"מ השירה היא כהודאה על ההצלה, ורק דנזכר ענין הנקמה במצרים, דההצלה היתה באופן זה, דזהו תוספת בהודאה שההצלה באה באופן של נקמה וכמו שנתבאר.

עוד יש לבאר לפי מה שנתבאר, מה שיש לדקדק בנוסח התפילה בשחרית, שמזכירים קריעת ים סוף בעזרת אבותינו, ואומרים וים סוף בקעת וזדים טיבעת וידידים העברת ויכסו מים צריהם וכו', ולכאורה זהו שלא כסדר הדברים, דהרי מקודם 'ידידים העברת' ואח"כ 'זדים טבעת', וביותר קשה דבתפילה ערבית באמונה כל זאת, נזכר קריעת ים סוף 'המעביר בניו בין גזרי ים סוף את רודפיהם ואת שונאיהם בתהומות טיבעת', והיינו דבערבית אומרים קודם המעביר בניו ואח"כ את רודפיהם בתהומות טיבעת כפי הסדר, ובשחרית משנים את הסדר, ודבר זה צ"ב.

וליישב זה נראה, עפ"י דברי הגמ' בברכות (דף י"ב ע"א), דאיתא שם כל שלא אמר אמת ויצב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו, שנא' להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות, ופרש"י דבשחרית מודים על החסד של יציאת מצרים ובקיעת הים, ובערבית מדבר אמונה על העתידות, שכשם שעשה במצרים כן עשה לנו ויקיים בהבטחתו ואמונתו לעתיד, ומדויק כן, דבשחרית אומרים בלשון עבר, וזהו ההודאה על מה שהיה, ובערבית נאמר בלשון הווה, דכן הוא הנהגת ד' כמו במצרים שגואלנו מיד עריצים, היוצא מהדברים, שבשחרית עוסקים בהודאה על ניסי מצרים, וזהו להגיד בבוקר חסדך, ובערבית מזכירים אמונתו של הקב"ה, שמקיים הבטחתו לגואלנו כמו שגאלנו ממצרים.

ומעתה מיושב, דבמעריב מזכירים את ענין קריעת ים סוף כפי הסדר שהיה, אבל בשחרית שבאים להודות על קריעת ים סוף, שם מדגישים את אבדון המצרים מקודם, דהיינו שהישועה של ישראל באה ע"י אבדון המצרים, וזהו תוספת בהודאה, וכמו שנתבאר.

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לד' וגו' (שמות ט"ו פסוק א'), ויש להתבונן בפסוקי השירה, דחזינו דעיקר השירה היתה על אבדון המצרים, באופן אבדנם ונקמת ד' בהם, ואף שנזכר גם הצלת ישראל, אך מ"מ עיקר השירה מדברת על אבדון המצרים, ודבר זה צ"ב.

ועל דרך הפשט היה ניתן לומר, דללא אבדון המצרים לא היתה הצלה לישראל, ולכן הודגש ענין האבדון כמכשיר וגורם להצלת בני ישראל, דע"י שטבעו המצרים בים ניצלו בני ישראל מרדיפת המצרים, ולעולם מטרת השירה היא הודאה על ההצלה.

אך כשמתבוננים היטב בפסוקים יוצא דהצלת בני ישראל בים סוף לא היה ע"י טביעת המצרים, כי אם מקודם לכן, דכך הוא סדר הפסוקים, דישראל נכנסו לים והמצרים דלקו אחריהם, ואז הסיר ד' את אופן מרכבותיו ויהם את מחנה מצרים, ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל, ואח"כ נסו מצרים לתוך הים כמטורפים כלשון רש"י, ונתכסה עליהם הים ונאבדו בו, וא"כ יוצא דעצם הצלת ישראל מרדיפת המצרים היה ע"י ויהם את מחנה מצרים, דע"י זה אמרו אנוסה מפני ישראל, וכך היו עושים, ולולא שרצו כמטורפים לתוך הים, וזה היה עונשם משמים כדי שיאבדו בים, וא"כ יוצא שבשביל הצלת ישראל לא היה צריך להשקיע את המצרים בים.

ויותר יש לטעון, דגם לא היה צריך את עצם קריעת ים סוף בשביל הצלת ישראל, דהרי המצב של ויהם את מחנה מצרים ובהלת המצרים יכל להתרחש עוד קודם שנכנסו בני ישראל לים, ולא היה צריך לקרוע את הים ויכנסו בני ישראל ואח"כ ויהם את מחנה מצרים, דהרי כל זה היה יכול להיות קודם קריעת הים, והיו המצרים נסים ולא היה צורך לקרוע את הים.

ונראה דאכן כך הוא דכל ענין קריעת ים סוף היה מטרתו להעניש את המצרים ולהטביעם בים, ולא לצורך הצלת ישראל, ודבר זה חזינו להדיא בדברי הרמב"ם (פ"ח מהל' יסודי התורה ה"א), שכתב שם בתו"ד וז"ל: "כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאן לא להביא ראייה על הנבואה, צרך להשקיע את המצרים קרע את הים והצילם בו", עכ"ל.

ויש לדקדק בדברי הרמב"ם, דמהו שכתב היה צריך להשקיע את מצרים קרע את הים, היה לרמב"ם לנקוט, היה צריך להציל את ישראל השקיע את המצרים בים, ומשמע כדברינו, דלצורך הצלת ישראל לא היה צריך לקרוע את הים ולהטביעם בתוכו, ורק דהסיבה להטביעם בים הוא הצורך להנקם במצרים, דענין נקמת ד' ברשעים הוא ענין בפני עצמו, ככתוב בתחילת הפרשה (פ"ד פ"ד), ואכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני ד', וכתב רש"י שם כשהקב"ה מתנקה ברשעים שמו מתגדל ומתכבד.

ומעתה שוב צ"ב דמהו ענין שירה על אבדון המצרים, דאף דענין הנקמה ברשעים הוא ענין קידוש ד' הנגרם ע"י הנקמה בהם, אך לומר שירה על ענין זה צ"ב, דהרי בפשטות שירה היא על ההצלה שניצלו ישראל מהמצרים, כמו דאיתא בשירת דוד, וידבר דוד לד' את דברי השירה הזאת, ביום הציל ד' אותו מכף כל אויביו ומכף שאול, דהיינו שירה והודאה על נס ההצלה. וא"כ האיק מתפרש ענין ההודאה בנוגע לאבדון המצרים, דכאמור לא היה צורך לזה כדי להציל את ישראל.

ובדומה לזה יש להתבונן בענין על הניסים שאומרים בפורים, דזהו ענין ההודאה על ניסי הפורים, שאיתא שם ואתה ברחמך הרבים הפרת את עצתו וקלקלת את מחשבתו ותלו אותו ואת בניו על העץ, דמ"ט הודגש עניין תליית המן ובניו על העץ כנקודה מרכזית בהודאה, דהרי אף דתליית המן גרמה לשינוי המצב, אך תליית הבנים לא הוסיפה כלום בהצלה, דהרי כבר עברה הגזירה קודם תליית הבנים, וגם תליית המן עצמו עדיין לא הביאה להצלה, והיה צריך להתחנן אח"כ להשיב את הספרים מחשבת המן, כדאיתא בפסוקי המגילה, וא"כ יוצא דתליית המן ובניו אינו מרכז ההצלה של היהודים, כי אם חלק מענין שהיה שם, ודבר זה היה נקמת ד' בהמן ובניו על מזימתם, וא"כ מ"ט הוזכר ענין זה בהודאת על הניסים.

גם יש לעורר בברכת הרב את ריבנו שאומרים אחר קריאת המגילה, חזינו גם שאומרים הרב את ריבנו והדן את דינינו והנוקם את נקמתנו והנפרע לנו מצרינו, ברוך אתה ד' הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם הקל המושיע, א"כ כל הברכה עוסקת בנקמת ד' בשונאינו, ורק בסוף החתימה מוזכר ענין ישועת ישראל באמרנו הקל המושיע, וא"כ נצטרך לומר דהוי הודאה על נקמת ד', וזה צ"ב, בשלמא לעיל בשירת הים, היה אפשר לומר בדוחק דיש ענין שירה על נקמת ד' כענין בפני עצמו ללא ענין הודאה, אך בפורים מדובר בעל הניסים דהוא בברכת ההודאה, ומה ענין הנקמה להודאה.

ומוכרח מזה על דרך הפשט, דענין נקמה והפרעון מהשונאים היא גופא הוא שלימות בהצלה, וכוונת הדברים שחזינו בקריעת ים סוף שנפל פחד כל העמים

Below is an English adaptation of this weeks' Parsha Preview which can be heard live every Wednesday at 2:15 PM

Breaking Free on Leil Haseder

Harav Hagaon Yaakov Moshe Katz shlita

This week is Shabbos Hagadol, and it's a time of preparation for Leil Haseder, so let's speak about Leil Haseder and try to put ourselves into the right frame of mind.

On Shabbos of Pesach itself, we read about techiyas hameisim in the haftarah, and the Tur explains that the reason is that techiyas hameisim is destined to occur on Pesach. The sefarim hakedoshim add that this refers not only to the techiyas hameisim of the future, when Moshiach comes, but also to the avodah of Pesach itself. Pesach is Zman Cheiruseinu, a time for us to go free from the galus that we're in, and each person on his individual level can experience spiritual elevation and become closer to Hashem, as we say in the Haggadah, וְעַכְשָׁיו קָרַבְנוּ הַמְּקוֹם לְעִבּוּדְתוֹ — Hashem draws us near to Him. This idea is also expressed in the last of the leshonos of geulah: וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם.

Every Pesach has the power to bring us closer to Hashem and experience his'chadshus in our avodas Hashem - even if spiritually we're "dead." Life is so busy and demanding, with so many responsibilities and so little time to attend to all our obligations, but when Pesach comes, we can experience techiyas hameisim. It's a new beginning that brings a new, enhanced connection to Hashem, not just on Pesach itself, but for the whole year.

That's why we lein the haftarah of techiyas hameisim on Pesach.

This idea of his'chadshus is also reflected in the reading of Parashas Hachodesh before Pesach, as R' Tzadok notes that this teaches us that we can rejuvenate ourselves at this time of year.

Now, it's very nice in theory that Pesach is a time of his'chadshus, but how do we do that? We come to Leil Haseder and we just tell the same story that we've been relating year after year! You would think we should do new mitzvos, and introduce things we haven't done until now, but instead we say over the same Haggadah yet again. How are we expected to have his'chadshus from doing that?

The avodah of achieving his'chadshus on Leil Haseder is to understand what it takes to be mis'chadesh. As we'll see, it's much easier than we imagine. Of course, it's an avodah, but we are all capable of experiencing his'chadshus in our connection to Hashem and making our Leil Haseder more meaningful.

How do we do this? יש קונה עולמו בשעה אחת — It takes a moment of real thought, real feeling, and real understanding of the purpose of Leil Haseder, and with that contemplation a person can experience a change that can transform his life. That's why, the Alshich teaches, we begin Leil Haseder with "Kadesh," indicating that this is a holy night on which a person can be zocheh to kedushah and dveikus to Hashem on a much higher level. The way we do this is by opening our hearts and minds and trying to really feel the theme and meaning of Leil Haseder.

There are many ideas that relate to the avodah of Leil Haseder, but I would like to focus on one major theme. Pesach is Zman Cheiruseinu - the time when we go free, and Rav Brevda asked the following question: We associate freedom with the pursuit of happiness, so if we are really going free, then we should relax and go on vacation! Pesach should be an easy chag, yet, as the Vilna Gaon notes, Leil Haseder involves 54 mitzvos! That's cheirus? And that's besides preparing for Pesach and ridding the house of chametz, which is a very hard job.

If we're celebrating cheirus, we should go to a hotel where all the hard work is taken care of, all the food is prepared for us, and even the Chol Hamoed activities are arranged on our behalf. That's a vacation! So why are we working so hard, both before Pesach and on Pesach itself?

This question reflects a lack of understanding of what cheirus is. To understand the nature of true freedom, which will be very helpful to us in life, let's consider what happened when we went from being slaves to Pharaoh to being servants of Hashem. In Hallel we say, הִלְלוּ עִבְדֵי ה', and the Midrash explains that we are expressing our joy that we are servants of Hashem and not slaves to Pharaoh. But why are we so happy about this? We're in servitude either way, so what difference does it make whether we are laboring for Pharaoh or Hashem? How did we achieve cheirus if we just switched masters?

Working for Whom?

The answer involves a fundamental idea: When we were slaves to Pharaoh, we worked because Pharaoh wanted cities. He needed laborers, and he worked us very hard and paid us nothing. Even today, there are employees whose boss works them hard and pays them hardly anything, so they feel like slaves who are used

Below is an English adaptation of this weeks' Parsha Preview which can be heard live every Wednesday at 2:15 PM

and abused. They don't feel that they're working for themselves, because most of their hard work is purely for someone else's benefit. That's an eved.

Then you have another person who's working very hard, but is earning for himself, and everything he does is for his own sake. That's what it means to be an eved of Hakadosh Baruch Hu. When He commands us to do mitzvos, it's not because He needs our mitzvos: **וְאֵם צְדָקָתְךָ מִה הִתְקַן לִי** (Iyov 35:7).

What does Hashem want from us? He wants us to be zocheh to the ultimate good, in Olam Haba. All the obligations He places upon us come from His love for us, and His desiring the best for us. He tells us to do mitzvos so that we can put them away for ourselves, for eternity. That's why we declare, in Hallel, that we are fortunate to be His servants and not Pharaoh's slaves.

When we were slaves to Pharaoh, he used us to construct buildings and make money and get other things out of us. But now that we are avdei Hashem, the essence of what we are doing is for ourselves. Of course, we do the mitzvos l'sheim Shomayim, but deep down we know that we're doing this because it will bring us the greatest pleasure possible. Indeed, the Mesillas Yesharim teaches that the **יְשׁוּעַת הַעֲבוּדָה וְשׁוֹרֵשׁ הָעֲבוּדָה** is to know that Torah and mitzvos are what bring us the greatest good.

On Leil Haseder, we establish what is the **יְסוּד הַחֲסִידוּת** וְשׁוֹרֵשׁ הָעֲבוּדָה, the basis for the spiritual growth we want to experience, which is the knowledge that true cheirus is avodas Hashem. We've been given numerous mitzvos, but we're excited to do them, because we understand their importance.

I'm not just a robot, doing what everyone else is doing; I'm putting away for myself.

The Real You

The nisayon here is that many people feel, if I work and make money, then I'm working for myself. That's me, and that's what I need: to have good food, a nice house, a nice car, vacations ... They don't see Torah and mitzvos as working for themselves, and they don't realize that when you work for the needs of the **guf**, you're serving the yetzer hara and being enslaved by the taavos of Olam Hazeih. The **guf** is not you! The **guf** comes and goes; after 120 years, the **guf** goes into the grave, and gone are the physical pleasures it pursued. Our neshamah, on the other hand, is forever, and that's what's left when we come to Olam Haba.

The **guf** is not the person, but is merely a garment for the person: **עוֹר וּבָשָׂר תִּלְבִּישָׁנִי** (ibid. 10:11). The real person is the neshamah, which eventually leaves the **guf**. So if you really want to work for yourself, the way

to do it is not through making money and pursuing the pleasures of Olam Hazeih. You're earning **parnassah** to be able to engage in **ruchniyus** and to put away for yourself for **netzach netzachim**, for the real good.

The cheirus we're celebrating on Leil Haseder is the opportunity to work for ourselves and put away the best for ourselves.

This is alluded to in the mitzvah of **Yachatz**, in which we break the matzah in half and put the larger part away. As the Sfas Emes explains, **Yetzias Mitzrayim** was a preview of what will happen at the time of the **geulah sheleimah**: All the people who keep Torah and mitzvos now and have **middos tovos** are putting away for themselves the bigger part of the matzah, and they are going to be zocheh to beautiful goodness **le'asid lavo**.

On Leil Haseder, we not only celebrate the cheirus of the past, but we also reconnect to cheirus within our current **galus**, to help us make the final step that will enable us to soar to great heights and go out of this **galus**, so that we can be zocheh to the ultimate good. Then there will be no more pain and no more tears: **וְיִמְחָה אֶד-נִי ה' דְּמַעַתָּה מֵעַל כָּל פְּנִים** (Yeshayahu 25:8). We will keep climbing to greater and greater heights, and there will be more and more Torah, on levels that we can't fathom, and our **simchah** will grow and grow. That is represented by the four **kosos**, which bring us higher and higher, hinting that in Olam Haba we will be zocheh to go higher and higher in our joy and goodness.

Our tefillah together is that this Leil Haseder should be a step in the right direction, helping us achieve cheirus from Olam Hazeih and its taavos and pleasures, and understand that we are really working for ourselves. Through that, all of **Klal Yisrael** should be zocheh to experience **geulah** — **בְּנִיסָן נִגְאָלוּ וּבְנִיסָן עֲתִידִין לְהִיגָאֵל** — Even if **Moshiach** doesn't come, the footsteps of **geulah** are put down on Leil Haseder, and we can forge our connection to the **geulah**.

We should all be zocheh together to **geulos** and **yeshuos**.

נא להרבות בלימוד ובתפילה, לזכותו ולרפואתו
השלימה בתושח"י של
מורנו הגאון
רבי אברהם צבי בן חנה מרים שמואלביץ
מראשי הישיבה
המאושפז במצב קשה בטיפול נמרץ וזקוק לרחמי
שמים מרובים